

TURUN ARKKIHIIPPAKUNNAN TUOMIOKAPITULILLE

VAATIMUS

Pyydetään, että tuomiokapituli kumoaa päätökset, joissa hakijat on määrätty menettämään pappisvirkansa Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa.

PERUSTEET

Syytöksen kiistäminen

Kiistämme, että olisimme rikkoneet pappisvalaa tai -lupausta. Vaikka olemme toimineet kirkollisessa rakenteessa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon hallinnollisen järjestyksen ulkopuolella, asiallisesti ottaen on toimintamme Suomen evankelis-luterilaisen lähetyshiippakunnan pappina ollut nimenomaan pappisviran velvollisuuksien ja sen pappisvalan tai -lupauksen mukaan toimimista, jonka olemme antaneet silloin, kun meidät on vihitty Suomen evankelis-luterilaisen kirkon palvelukseen.

Me emme ole siirtyneet ”käytännössä toisen kirkon palvelukseen”. Sen sijaan Suomen evankelis-luterilainen kirkko itse on muuttunut siinä määrin, että sitä voitaisiin teologisesti arvioiden pitää käytännössä aivan toisena kirkkona, kuin minkä pappisvirkaan meidät on aikanaan vihitty. Sen vuoksi Lähetyshiippakunta on perustettu ja siellä olemme saaneet jatkaa kirkkokansan palvelemista isiemme uskossa, opissa ja tunnustuksessa.

Tuomiokapitulin päätöksen perusteluista

Pappisvalan tai -lupauksen rikkominen on kirkossa äärimmäisen vakava syytös ja pappisviran menettäminen ankarin mahdollinen seuraamus papille. Sen vuoksi on kohtuullista edellyttää, että tuomiokapituli olisi päätöksessään kuvannut teologiset tosiseikat niiden edellyttämässä laajuudessa ja että myös oikeudelliset säännökset olisi avattu niiden teologista tarkoitusta vastaavalla tavalla. Myös tulkintakriteerien asian keskeisiä kysymyksiä arvioitaessa tulisi olla samat.

1) Nyt tuomiokapituli ei avaa päätöksessään lainkaan asian teologiasta taustaa, vaikka kysymys on kirkon sisäisestä kiistasta, jonka ydin on teologinen. Tuomiokapituli lähtee arvioimaan tapausta suoraan kirkkolain 2 luvun 1 §:n pohjalta, joka on puhtaasti hallinnollinen säännös, jossa todetaan, että kirkon järjestysmuodosta ja hallinnosta säädetään kirkkolaissa ja että kirkon hallinnosta säädetään tarkemmin kirkkojärjestyksessä, jossa annetaan määräyksiä myös kirkon toiminnasta.

Olemme puolustuksessamme lähteneet tuota hallinnollista säännöstä edeltävästä ja sitä määrittävästä ylemmästä säännöksestä eli kirkkolain 1 luvun 1 §:stä ja siinä ilmaistusta tunnustuksesta, jota tarkennetaan kirkkojärjestyksessä seuraavasti:

”Suomen evankelis-luterilainen kirkko tunnustaa sitä kristillistä uskoa, joka perustuu Jumalan pyhään sanaan, Vanhan ja Uuden testamentin profeetallisiin ja apostolisiin kirjoihin, ja joka on ilmaistu kolmessa vanhan kirkon uskontunnustuksessa sekä muuttamattomassa Augsburgin tunnustuksessa ja muissa luterilaisen kirkon Yksimielisyyden kirjaan otetuissa tunnustuskirjoissa. Kirkko pitää korkeimpana ohjeenaan sitä tunnustuskirjojen periaatetta, että kaikkea oppia kirkossa on tutkittava ja arvioitava Jumalan pyhän sanan mukaan.” (Kirkkojärjestys 1 luku 1 §)

Tunnustuksessa ilmaistaan kirkon teologia eli usko ja oppi, joka perustuu Jumalan pyhään sanaan, vanhan kirkon uskontunnustuksiin ja luterilaisiin tunnustuskirjoihin. Olemme pappisvirkaa hoitaessamme pysyneet kirkon tunnustuksessa, eikä meitä ole sen rikkomisesta varsinaisesti syytettykään. Olemme vastauksissamme kuitenkin vedonneet kirkon tunnustukseen sen vuoksi, että siinä ilmaistaan se teologia, joka luo kirkon ja määrittää kirkon oikeudellisen perustan sitoen myös kirkon omaa hallintoa. Tuomiokapitulin päätöksessä tämä teologian ensisijaisuus ohitetaan kokonaan ja tätä asiaa käsitellään pelkästään järjestyskysymyksenä.

2) Myös pappisviran velvollisuuksien arvioimisessa tuomiokapituli rajaa teologian eli velvollisuuden Jumalan pyhän sanassa ja tunnustuksessa pysymiseen kokonaan pois niin, että pappisvalan tai -lupauksen ”lakia ja järjestystä” edeltäviä lauseita ei edes mainita, kun sovellettavaa säännöstä esitellään. Kuitenkin pappisvalan ja -lupauksen velvoitteita tulee kirkossa tarkastella kokonaisuudessaan ja sellaisenaan mihin olemme sitoutuneet:

”Minä N.N. lupaan ja vannon kaikkivaltiaan ja kaikkitietävän Jumalan kautta, että minä, toimittaessani Jumalan seurakunnassa saarnavirkaa, jonka nyt olen valmis ottamaan vastaan, olen uskollisesti ja puhtaasti pysyvä Jumalan pyhässä sanassa, joka on ilmoitettu Vanhan ja Uuden testamentin profeetallisissa ja apostolisissa kirjoissa, sekä evankelis-luterilaisen kirkon siihen perustuvassa tunnustuksessa, niin etten julkisesti julista ja levitä enkä salaisesti edistä ja suosi sitä vastaan sotivia oppeja. Minä tahdon myös kaikin tavoin ahkerasti ja uskollisesti harrastaa Jumalan sanan oikeata opettamista sanankuulijoilleni ja pyhiä sakramenteja Kristuksen säätämisen mukaan hoitaa, sekä jumalisuuden harjoitusta keskinäisessä rakkaudessa ja kaikin puolin hyvää, rauhaisaa ja kunniallista vaellusta opilla ja esimerkillä vahvistaa ja edistää. Niin ikään tahdon uskollisesti noudattaa ja käyttää kirkon lakia ja voimassa olevia asetuksia, tunnollisesti täyttää virkatehtäväni ja osoittaa esimiehilleni kuuliaisuutta, virkakumppaneilleni veljellistä hyväntahtoisuutta, sanankuulijoilleni altista palvelusta ja kaikkea kohtuutta. Kaikkea tätä minä tahdon rehellisesti noudattaa, niin kuin oikean papin tulee ja sopii, niin että siitä voim vastata Jumalan ja ihmisten edessä. Tähän Jumala minua auttakoon.” (Kirkkolaki 635/1964, 96 §)

”Minä N.N. lupaan kaikkietävän Jumalan edessä, että toimittaessani pappisvirkaa, jonka olen valmis ottamaan vastaan, tahdon pysyä Jumalan pyhässä sanassa ja siihen perustuvassa evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuksessa. En julkisesti julista tai levitä enkä salaisesti edistä tai suosi sitä vastaan sotivia oppeja. Tahdon myös oikein julistaa Jumalan sanaa ja jakaa pyhiä sakramenteja Kristuksen asetuksen mukaan. Tahdon noudattaa kirkon lakia ja järjestystä sekä palvella alttiisti seurakuntaa ja sanankuulijoita. Kaikkea tätä tahdon noudattaa niin, että voin vastata siitä Jumalan ja ihmisten edessä. Tähän Jumala minua auttakoon.” (Kirkkojärjestys 5 luku 6 §)

Kuten valasta ja lupauksesta ilmenee, olemme pappeina ensisijaisesti sitoutuneet pysymään Jumalan pyhässä sanassa ja siihen perustuvassa luterilaisessa tunnustuksessa. Olemme sitoutuneet olemaan edistämättä sitä vastaan sotivia oppeja. Olemme sitoutuneet oikein julistamaan Jumalan sanaa ja jakamaan pyhiä sakramenteja Kristuksen asetuksen mukaan. Siinä meidät on veloitettu pysymään ”niin kuin oikean papin tulee ja sopii”, niin että voimme vastata virkamme hoidosta Jumalan ja ihmisten edessä. Sen vuoksi ei ole oikein, että tuomiokapituli käsittelee tätä asiaa vain järjestyskysymyksenä.

3) Edellä kuvatun johdosta on ristiriitaista, että tuomiokapituli nojaa teologiaan arvioidessaan Lähetysshiippakunnan omaksi kirkkokunnaksi, vaikka se ei ole juridisesti sellaiseksi järjestäytynyt. Muutoin ei teologialle anneta tässä asiassa merkitystä.

Tällainen tietyn tulkintaperusteen valikoiva käyttäminen jutun keskeisissä kysymyksissä ei kuulu hyvään hallinnolliseen eikä oikeudelliseen ratkaisutoimintaan.

Kirkon teologinen muuttuminen

Tuomiokapituli ei ole huomionut päätöksessään lainkaan evankelis-luterilaisen kirkon omaa teologista muuttumista, vaikka olemme siihen kirjallisissa vastauksissamme vedonneet.

Päätöksessä arvioidaan vain Lähetysshiippakuntaa teologisesti ja arvostellaan, että se on ottanut sanan julistuksen, sakramentit ja kirkon viran omiin käsiinsä sitoutumatta evankelis-luterilaisen kirkon kirkkojärjestykseen. Missään ei kuitenkaan avata minkä vuoksi näin on tapahtunut.

Kirkon virkateologian muutos 1980-luvulla johti siihen, että 2000-luvun alussa ei apostoliseen virkateologiaan sitoutuvia pääsääntöisesti enää vihitty pappisvirkaan ja aikaisemmin vihkimyksensä saaneilta papeilta katsottiin heidän vakaumuksensa vuoksi puuttuvan kelpoisuus papin viran hoitamiseen. Tällainen kirkon teologinen muuttuminen ei ollut tavanomaista historiallista kehitystä ja muutosta, joka on kirkossa luonnollista ja kuuluu suhteellisen inhimillisen oikeuden (*ius humanum*) piiriin. Muutos kohdistui keskeiseen kirkon tuntomerkkiin ja olennaisrakenteeseen kuuluvaan pappisvirkaan. Sen vuoksi muutos itsessään heikensi Jumalan sanan arvovaltaa ja rikkoi kirkon absoluuttista ja muuttumatonta jumalallista oikeutta (*ius divinum*), johon oikeusperustaan on kirkko omassa tunnustuksessaan sitoutunut.

Muutos johti siihen, että monet kirkon jäsenet jäivät ilman seurakuntayhteyttä. Vihkimyssulku ja apostolisen järjestyksen mukaisen seurakuntaelämän tukahduttaminen synnyttivät kirkossa tunnustustilanteen (*status confessionis*). Tunnustustilanteeseen liittyviä velvoitteita kuvataan luterilaisiin tunnustuskirjoihin kuuluvassa Yksimielisyyden

ohjeessa seuraavasti:

”Uskomme, opetamme ja tunnustamme niin ikään, että tunnustustilanteessa, kun Jumalan sanan viholliset pyrkivät kukistamaan pyhän evankeliumin puhtaan opin, me olemme velvolliset avoimesti ja julkisesti, sekä sanoin että myös teoin ja käyttäytymisellämme Jumalan sanan perusteella tunnustamaan oppia ja kaikkea mitä uskontoon kuuluu. Velvoitus koskee koko Jumalan seurakuntaa, joka ainoaa kristittyä, mutta erityisesti sananpalvelijoita, koska he ovat Jumalan seurakunnan johtajia.” (FC 10)

Yhtenä vastauksena tunnustustilanteen edellyttämille toimille kirkossa on ollut juuri Lähetyshiippakunnan syntyminen. Tunnustustilanteessa ei voida sitoutua sellaiseen kirkon järjestykseen, joka on tunnustustilanteen aiheuttanut. Toisaalta tunnustustilanteeseen kuuluu, että kirkosta ei voida kirkko-opillisista ja kirkko-oikeudellisista syistä vain lähteä. Siksi tunnustustilanteet ovat kirkon historiassa voineet johtaa pitkäänkin kirkkوتاisteluun.

Lähetyshiippakunta ja sen seurakunnat eivät siten ole tunnustuksen näkökulmasta katsottuna ottaneet sanan julistusta, sakramenteja ja kirkon virkaa ”omiin käsiinsä”. Päin vastoin, seurakunnat ovat tunnustukseen sitoutuneina ja sen velvoittamina avoimesti ja julkisesti teoin ja käyttäytymisellään tunnustaneet Jumalan sanan perusteella ”oppia ja kaikkea mitä uskontoon kuuluu” niin kuin luterilaisessa kirkossa kuuluukin tehdä.

Kirkon oikeuskäsityksen ja hallinnon muuttuminen

Kirkko on muuttunut paitsi teologisesti, myös oikeudellisesti ja hallinnollisesti niin, että teologialle ei anneta kirkon oikeudessa enää sitä merkitystä, mikä sillä tunnustukseen sitoutuneessa kirkossa tulisi olla.

Vaikka kirkolla on aina jokin inhimillinen järjestys, jota juridiikka määrittää, kirkolla on ennen muuta teologiset rakenteensa, jotka luovat kirkon ja joita kirkon teologia määrittää. Sen vuoksi kirkon oikeudella on myös jumalallinen eli teologinen ulottuvuutensa. Kirkon perustehtävästä ja tunnustuksesta johtuen on selvää, että kirkon oikeutta ei voida irrottaa kirkon teologiasta.

Naispappeuspäätöksestä vuonna 1986 alkanut opillinen hajaannus on johtanut kuitenkin vajaassa kolmessakymmenessä vuodessa siihen, että Suomen evankelis-luterilainen kirkko on alkanut syrjiä Jumalan sanalle uskollisia hengellisen viran haltijoitaan. Muutos on ollut nopea. Vastuun tästä kantavat paitsi opillinen auktoriteetti, myös kirkon juristit. Heidän avullaan on kirkkoon luotu hallinnollinen oikeusjärjestelmä ja -käytäntö, jossa teologia ei saa sille kuuluvaa asemaa. Järjestys on syrjäyttänyt teologian.

Kirkon oikeudellisen käsityksen muuttumisen takana on juuri virkateologiaan liittyvät opilliset näkemyserot. Muutos verhoitiin järjestysluonteiseksi, koska kirkon korkea johto ja valtaenemmistö eivät halua myöntää, että pappisviran avaaminen naisille oli opillinen muutos. Sen vuoksi myös oikeutus tämän kiistan ratkaisuun haettiin hallinnosta. Kun papin työ katsottiin virkamiestyöksi, sen keskeisimmäksi velvollisuudeksi saatiin kuuliaisuus kirkon järjestykselle. Kun avuksi otettiin vielä välillisen syrjinnän käsite, saatiin ratkaisulle yleisen mielipiteen ja yhteiskunnallisen lain tuki. Näihin kirkolle vieraisiin tulkintoihin oli mahdollista päätyä, kun tunnustuksellinen teologia ja sen merkitys unohdettiin.

Tätä teologian häivyttämistä kuvastaa hyvin se, että eräs tuomiokapituli on virallisessa kannanotossaan vuonna 2008 todennut papin voivan toimittaa jumalanpalveluksen osallistumatta itse lainkaan uskonnonharjoittamiseen. Kun tällainen juridinen ääriajattelu ulotetaan kirkon pyhiin toimituksiin saakka, voidaan todeta kirkon oikeusperustan vaihtuneen. Piispojen johdolla tapahtunut Suomen evankelis-luterilaisen kirkon muuttuminen toisenlaiseksi, kuin mikä sen oikeusperusta on Raamatussa ja luterilaisessa tunnustuksessa määritelty, muuttaa myös piispojen kirkko-oikeudellista asemaa siltä osin kuin heistä on tullut kannattamiensa teologisten muutosten ”asianajajia”. Sen vuoksi ei ole oikein, että he tuomiokapitulien avustuksella tutkivat, syyttävät ja tuomitsevat ja vielä todistavatkin omassa asiassaan - siis kirkkoa sitovan jumalallisen oikeuden kannalta arvioituna.

Vaikka papeilta vaaditaan ehdotonta kuuliaisuutta kirkon järjestykselle, kirkon omassa hallinnossa ei ole toimittu näissä kysymyksissä kaikilta osin järjestyksen mukaisesti. Virkateologisen kiistan ratkaisemiseksi yhteisesti sovitut työvuorojärjestelyt lopetettiin piispainkokouksen päätöksellä (selonteko, tiedoksianto 1/2006), johon sillä ei ollut asianmukaista tehtävänantoa kirkolliskokoukselta eikä kirkkolakiin perustuvaa toimivaltaa ja johon liittyvää tiedotusta salailtiin ja päätöspöytäkirjaakin vääristeltiin. Näin sen vuoksi, koska julkisuuteen haluttiin antaa väärä kuva siitä, että piispainkokous olisi ollut yksimielinen jyrkässä suunnanmuutoksessa vaikka tosiasiallisesti piispainkokouksen kanta jakaantui työvuorojärjestelyt sallivan kannan hävitessä äänin 10-9.

Tällaista hallinnollista tarkoitushakuisuutta kuvastaa myös se, että tasa-arvolain säännökset on tuomiokapitulien ja tuomioistuimien avustuksella ulotettu koskemaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon uskonnonharjoittamiseen liittyvää toimintaa ilman, että siitä olisi tehty missään kirkon toimivaltaisessa elimessä asianmukaista päätöstä. Näin siis vaikka vielä vuonna 2003, kun tasa-arvolain hallinnolliset säännökset saatettiin kirkossa voimaan, kyseinen lain rajoitusäännös todettiin kirkolliskokouskäsitelyssä nimenomaan voimassaolevaksi. Myös vasta uudistetussa 1.1.2015 voimaan tulleessa tasa-arvolaisissa rajoitussäännös koskee edelleen myös evankelis-luterilaista kirkkoa.

Jos laki ja järjestys halutaan nostaa ohi teologian, langettavia päätöksiä ei pitäisi perustaa näin epämääräisesti tehtyihin hallinnollisiin linjauksiin, koska sellainen on myös julkisoikeudellista yhteisöä sitovan laillisuusperiaatteen näkökulmasta kyseenalaista.

Kirkollinen poikkeustila

Toisin kuin me, jotka on tuomittu ennenkuulumattoman ankarasti Turun arkkihiippakunnan tuomiokapitulissa, meidän tuomarimme ovat sekoittaneet kirkon muuttumattoman ja muuttuvan oikeuden niin, että muuttumattomasta jumalallisesta oikeudesta on tullut suhteellista ja muuttuvasta inhimillisestä oikeudesta absoluuttista, jolle jumalallinen oikeus on alisteinen. Kun Jumalan sanan auktoriteettiasema muutetaan tunnustuksen vastaisesti ja kun tällaista kyseenalaisin keinoin saavutettua oikeustilaa ylläpidetään laillisesti kirkon järjestyksen avulla, on kirkossa niin teologisesti kuin oikeudellisestikin arvioiden hätätila.

Tällaisessa kirkollisessa poikkeustilassa ja tunnustustilanteessa muodollisesti voimassa olevat normit vaihtuvat asian vaatimalta osin hätätilaoikeuteen (*Notrecht*). Se oikeuttaa pitämään kiinni kirkon alkuperäisestä oikeusperustasta ja pysymään kirkon muuttumattomissa olennaisrakenteissa. Kirkkokansan keskuudessa onkin syntynyt eri puolille Suomea apostolisia jumalanpalvelusyhteisöjä ja seurakuntia muidenkin kuin

Lähetysshiippakunnan toimesta.

On huomattava, että aina missä Jumalan sanan auktoriteettiasemaa on muutettu, kirkon harhaoppiset johtajat ja väärät tuomarit ovat itse syypäitä kirkollisen poikkeustilan syntymiseen. Tämän on historia osittanut todeksi. Muutos tehdään lähes poikkeuksetta maallisen eli julkisen vallan tuella ja myötävaikutuksella. Näin on käynyt myös tässä evankelis-luterilaisen kirkon nykyisessä tilanteessa. Julkinen valta on antanut tukensa muutosta ajaneille aina korkeita kunniamerkkejä myöten. Myös neljäs valtiomahti tukee voimakkaasti kirkon uskon, opin ja tunnustuksen muuttamista.

Uskonpuhdistuksen luterilaisissa tunnustuksissa tällainen tilanne on tuttu. Siksi luterilainen tunnustus velvoittaa, kun valtiovalta pyrkii tukahduttamaan tunnustuksen mukaisen uskon ja opin, papin pysymään tunnustuksessa aina kansalaistottelemattomuuteen (mutta ei kapinaan) asti ja jopa henkensä menettämisen uhalla. Kirkon sisällä sama tunnustus velvoittaa papin irtisanoutumaan harhaoppisista piispoista ja sitoutumaan kirkon oikeiden tuntomerkkien kuten pappisvihkimyksen säilyttämiseen ja ylläpitämiseen. Näin mekin olemme Suomen evankelis-luterilaisen kirkon poikkeustilassa toimineet antamamme pappisvalan tai -lupauksen mukaisesti.

Pappisviran tärkein velvollisuus on kuuliaisuus Jumalan sanalle

Tuomiokapituli ohittaa siis kokonaan teologian, uskon ja tunnustuksen pappisviran velvollisuuksien arvioinnissa, vaikka Suomen evankelis-luterilainen kirkko pappisvihkimyksessämme valan ja julkisen lupauksen voimalla meiltä sellaista edellytti ja vaati. Tähän ristiriitaan olemme vastauksissamme moneen kertaan vedonneet. Mitään asianmukaista vastausta emme ole siihen saaneet. Teologia mainitaan sanana vain siinä yhteydessä, kun arvioidaan Lähetysshiippakuntaa.

Langettavassa päätöksessään tuomiokapituli sivuuttaa kokonaan sen kaikkein perustavimman velvoitteen, johon niin kirkko kuin pappisvirkakin ovat sidotut: kuuliaisuuden Jumalan sanalle eli Jumalan sanassa pysymisen. Tämä kuuliaisuus perustuu Jumalan sanan selvyyteen, jonka tohtori Martti Luther nosti perusteeksi Erasmus Rotterdamilaista vastaan, kun humanisti yritti vetäytyä arvostelulta suojaan Raamatun epäselvyyteen vedoten.

Jumalan selvää sanaa ja luterilaista tunnustusta vastaan ovat piispat nyt asettaneet anglikanismista lainatun, epämääräisen ”piispallisen kaitsennan”, koska heillä ei julkisen vallan ja tiedotusvälineiden lisäksi muuta tukea olekaan. Tämä outo ”kaitsenta”, jota useimmat meistä eivät ole koskaan käytännössä kokeneet, on tullut teologisesti arvioiden tarkoittamaan piispojen ja yksittäisen piispan valtaa ohi Jumalan sanan ilman luterilaisen opin ja tunnustuksen oikeutusta. Tällaisella menettelyllä ei ole luterilaisessa kirkossa koskaan voitu syrjäyttää papin ja maallikon Jumalan sanaan sidottua ja Jumalan sanasta kiinni pitävää omaatuntoa.
